

LIETUVOS RESPUBLIKOS POZICIJA DĖL EUROPOS SAJUNGOS BIUDŽETO PERŽIŪROS

BENDROSIOS NUOSTATOS

Europos Sąjungos (ES) biudžetas yra vienas svarbiausių Europos Sąjungos instrumentų, kuriuo siekiama susidoroti su kylančiais iššūkiais, naujais uždaviniais ir aktualiomis problemomis. Nors keičiantis ES politikos prioritetams, turėtų atitinkamai keistis ir ES biudžetas, tačiau, Lietuvos nuomone, jis turėtų remtis šiomis principinėmis nuostatomis:

1. ES biudžetas turėtų būti orientuotas į didžiausią pridėtinę vertę sukuriančias sritis;
2. skiriamos lėšos turėtų kuo mažiau iškreipti konkurenciją;
3. turėtų būti taikomas ES politikų tarpusavio suderinamumo principas;
4. ES biudžetas turėtų labiau tarnauti didinant ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą bei valstybių narių solidarumą;
5. ES biudžetas turėtų būti modernus, lanksčiai reaguoti į naujai kylančius iššūkius.

Lietuva, suvokdama, kad diskusija dėl Europos Sąjungos (ES) biudžeto peržiūros yra diskusija dėl ES ateities, laikosi nuostatos, kad ES valstybių pažanga įmanoma tik konkurencingoje, solidarioje ir saugioje Europoje. Šių esminių horizontalių tikslų galima siekti per kiekvieną ES vykdomos politikos sritį. Atsižvelgdama į tai, Lietuva išskiria tris pagrindinius prioritetus, į kuriuos turėtų būti atsižvelgta formuojant ateities ES politiką:

1. Konkurencingumo didinimas.

Svarbu didinti ES konkurencingumą, užtikrinant sklandų bendros rinkos funkcionavimą ir didesnę dėmesį skiriant moksliniams tyrimams ir inovacijoms, kurie tarnautų visų valstybių narių mokslinio potencialo plėtrai, adekvačiai išlaikant šį potencialą konverguojančiuose regionuose. Pertvarkytame ir į šių dienų iššūkius orientuotame ES biudžete ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas bendriems ES energetikos politikos tikslams įgyvendinti ir visiškai integruotai ES energetikos vidaus rinkai sukurti. Atsižvelgiant į užsibrėžtus kovos su ES klimato kaitos padariniais politikos tikslus, deramas dėmesys turi būti skiriamas mažai aplinką teršiančių energetinių technologijų plėtrai ir mokslinių tyrimų vystymui šioje srityje.

2. Solidarumo skatinimas.

Lietuva, būdama sparčiai auganti ES narė, tęsia savo ekonomikos transformacijos procesą ir patiria vis naujų sparčios konvergencijos iššūkių. Todėl, norėdami išlaikyti aukštą konvergencijos tempą ir kuo greičiau tapti lygiaverčiais vidaus rinkos dalyviais, pasisakome už netolygumus mažinančios ES sanglaudos politikos tęstinumą.

3. Saugumo užtikrinimas.

Kaip valstybė, kurios siena sudaro dešimtadalį visos ES išorės sienos, Lietuva akcentuoja solidarumą ir bendrą atsakomybę už išorės sienos apsaugą ir efektyvios migracijos politikos formavimą. Be to, stiprinant ES vaidmenį pasaulyje turi būti panaudoti pakankami finansiniai instrumentai Europos kaimynystės politikai įgyvendinti, derinant ją su formuojamos migracijos politikos ir vystomojo bendradarbiavimo tikslų įgyvendinimu. Ypač didelis dėmesys turi būti skiriamas rytinėms ES kaimynėms, turinčioms ilgalaikę europinę perspektyvą, ir veiksmingo bendradarbiavimo su jomis formato kūrimui.

Peržiūrint biudžetą svarbus ir jo finansavimo klausimas. Kaip akcentuojama 2005 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadose, nuosavų išteklių sistemos modifikavimas

(visų pirma – korekcijų panaikinimas) neįmanomas be esminės ES biudžeto išlaidų reformos, įskaitant bendrąją žemės ūkio politiką.

Lietuvai svarbu, kad reformuojamo ES biudžeto dydis atitiktų nustatytų prioritetų ir tikslų ambicingumą bei užtikrintų pakankamą jų finansavimą.

Siekiant užtikrinti finansinės programos stabilumą ES biudžeto reforma turėtų būti pradėta įgyvendinti ne anksčiau kaip 2014 m.

LIETUVAI SVARBŪS ES POLITIKOS PRIORITETAU

Sanglaudos politika

ES sanglaudos politika, atsižvelgiant į jos svarbą ir gerus rezultatus, ir ateityje turėtų likti viena pagrindinių bendrųjų ES politikos sričių. Siekiant pagrindinio Sutartyje įtvirtinto Sanglaudos politikos tikslo – mažinti išsivystymo skirtumus ES – prioritetu turi būti teikiamas silpniausiai išsivysčiusiems (Konvergencijos) regionams. Atsižvelgiant į tai, BVP vienam gyventojui rodiklis, lyginant su ES vidurkiu, turi išlikti svarbiausiu kriterijumi, nustatant, kokie ES regionai laikytini silpniausiai išsivysčiusiais.

ES sanglaudos politika yra svarbus ES valstybių narių solidarumą skatinantis instrumentas. Visi trys dabartiniai Sanglaudos politikos tikslai – Konvergencija, Regioninis konkurencingumas ir užimtumas bei Teritorinis bendradarbiavimas – yra pagrįsti ir turi išlikti ateityje.

Lietuva pripažįsta, kad nauji iššūkiai – demografiniai pokyčiai, didėjantis globalus spaudimas modernizuotis, klimato kaita ir didėjančios energijos kainos – yra svarbūs ir dėl jų sprendimo būdų reikia diskutuoti ES lygiu, tačiau šie nauji iššūkiai neturėtų užgožti Sutartyje įtvirtinto pagrindinio Sanglaudos politikos tikslo ir pakeisti šios politikos paskirties.

Lietuva, pritardama Sanglaudos politikos ir Lisabonos strategijos sąsajai, pripažįsta, kad valstybių narių ir atskirų regionų plėtros prioritetai skiriasi. Nors 2007–2013 m. laikotarpiu Lisabonos tikslams įgyvendinti Lietuva skyrė daugiau nei pusę ES struktūrinės paramos, šalyje vis dar egzistuoja didelis investicijų poreikis sveikatos, švietimo ir socialinės infrastruktūros bei kitose svarbiose srityse, kurių finansavimas nepriskiriamas prie atnaujintos Lisabonos strategijos tikslų.

Lietuva yra įsitikinusi, kad ES struktūrinės paramos panaudojimo mechanizmą galima supaprastinti peržiūrint jo administravimo kontrolės ir audito reikalavimus: pvz., plačiau taikant proporcingumo principą. ERPF ir Sanglaudos fondo įgyvendinimo taisyklių suvienodinimas pasiteisino, todėl ateityje svarbu įvertinti Sanglaudos fondo, ERPF ir ESF, taip pat kitų panašaus pobūdžio finansinių instrumentų, pvz., tokių kaip ES parama kaimo plėtrai ir žuvininkystei, planavimo ir įgyvendinimo sistemų integravimo galimybes. Taip pat, Lietuvos nuomone, didesnė reikšmė turėtų būti teikiama politikos poveikio analizei (daugiau dėmesio skiriant struktūrinės paramos rezultatyvumui ir efektyvumui).

Žemės ūkis ir kaimo plėtra

Peržiūrint ES biudžetą, būtina įvertinti tokius ateities iššūkius Europos žemės ir maisto ūkiui bei kaimo plėtrai, kaip globalizacija, liberalizacijos procesas, augantis konkurencinis spaudimas (tiek vidaus rinkoje, tiek iš trečiųjų šalių pusės), auganti kaimo plėtros svarba,

besikeičiantys vartotojų poreikiai, riboti gamtiniai bei maisto išteklių, auganti atsinaujinančių energetinių išteklių paklausa, klimato kaita bei galima tolesnė ES plėtra.

Įvertinant minėtus iššūkius, ES Bendroji žemės ūkio politika turi išlikti bendrąja ES politika, finansuojama iš ES biudžeto – t.y. nenacionalizuota. Tai įgalintų vienodų konkurencinių sąlygų tarp ES šalių narių užtikrinimą, konkurencingų žaliavų ir produktų gamybą, apsirūpinimą kokybišku maistu, vieningų maisto saugos ir kokybės, kompleksinio paramos suderinamumo ir kitų standartų taikymą, sektoriuje būtinų rinkos saugiklių (safety-net) užtikrinimą, aukštesnės pridėtinės vertės produktų kūrimą, tolygią kaimiškųjų teritorijų plėtrą, specifinio ir daugiafunkcinio Europos žemės ūkio modelio įgyvendinimo užtikrinimą, operatyvų ir efektyvų rizikos ir krizių valdymą.

Atsižvelgiant į nevienodą Europos Sąjungos valstybių narių ekonominio išsivystymo lygį ir siekiant surasti būdų mažinti žemės ūkio išsivystymo netolygumus, galėtų būti atliekama ES šalių narių Bendrosios žemės ūkio politikos įgyvendinimui skiriamų lėšų peržiūra.

Vykdamas Bendrosios žemės ūkio reformos patikrą ir palaipsniui atsisakant neefektyvių rinkos reguliavimo priemonių, peržiūrint tiesioginės paramos skyrimo metodiką bei kuriant į rinką orientuotus mechanizmus, mažės lėšų poreikis I-ojo BŽŪP ramsčio finansavimui. Įvertinant vis labiau augantį kaimo plėtros vaidmenį ir šiai politikai keliamus tikslus, II-ojo Bendrosios žemės ūkio politikos ramsčio svarba turėtų didėti. Taip pat būtų tikslinga atlikti II-ojo BŽŪP ramsčio priemonių efektyvumo įvertinimą ir peržiūrėti šiuo metu iš antrojo ramsčio finansuojamas priemones.

Energetikos ir transporto politika

Viena svarbiausių vidaus rinkos tinkamo funkcionavimo užtikrinimo sąlygų yra transeuropinių tinklų sukūrimas. Lietuva sieks deramos paramos infrastruktūros projektams įgyvendinti, nes kai kurios valstybės (tarp jų ir Lietuva) yra izoliuotos nuo ES dėl nesukurto/trūkstamos energijos tiekimo ir transporto infrastruktūros.

Lietuvai ypač svarbu, kad peržiūrint ES biudžetą didelis dėmesys būtų skiriamas bendrai energetinei infrastruktūrai, visų pirma izoliuotų rinkų (Baltijos valstybių) integracijai į bendrą ES energetikos vidaus rinką ir elektros bei dujų jungčių sukūrimui, ES paskatoms, įgyvendinant energetinio saugumo požiūriu svarbius, bet komerciškai mažiau patrauklius projektus, didinti.

Būtina stiprinti bendrą ES energetikos politiką, ypač energetinio saugumo srityje, numatant ES paramą energetinių krizių valdymui, o taip pat kovos su klimato kaita instrumentams.

Lietuva sieks, kad ir ateityje būtų įvertinti Stojimo sutartimi numatytos Ignalinos atominės elektrinės programos finansiniai poreikiai ir užtikrintas tinkamas finansavimo lygis.

Lietuvai taip pat svarbu, kad peržiūrint ES biudžetą būtų išlaikytas dėmesys transeuropinių transporto tinklų plėtros, saugumo didinimo, inovacijų diegimo šioje srityje skatinimui, įskaitant efektyvų ir patikimą tarptautinio susisiekimo užtikrinimą. Investicijos į transporto sektorių leistų sukurti veiksmingą, lanksčią ir saugią ES transporto sistemą, užtikrinančią glaudesnę teritorinę sanglaudą bendrojoje rinkoje bei skatinančią valstybių narių ir tuo pačiu visos ES konkurencingumo augimą.

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra (MTEP) bei inovacijos

Lietuva pasisako už subalansuotą ES MTEP bei inovacijų politiką, ir mano, kad biudžeto sandaros pakeitimai šioje srityje turi būti orientuoti į ES, regioninių ir nacionalinių MTEP politikų suderinimą ir balansą. Būtina užtikrinti, kad tolesnė šios svarbios ES konkurencingumui globalioje aplinkoje srities plėtra nevestų prie mažiau pažengusių ES regionų ir valstybių narių atsilikimo šioje srityje didinimo ir pažengusių šalių pranašumo tolesnio įtvirtinimo.

Lietuva mano, kad europinio masto ekselencijos centrų, įskaitant ir tokio pobūdžio mokslinių tyrimų infrastruktūras, bei inovatyvių klasterių kūrimas yra pagrįstos priemonės, tačiau akcentuoja, kad tai turi tarnauti visų valstybių narių mokslinio ir ūkio konkurencinio potencialo plėtrai.

Lietuva pripažįsta ES struktūrinių fondų svarbą mažinant šiuos skirtumus, tačiau pastebi, kad ES struktūrinių fondų lėšos nėra pakankama priemonė bei garantas šiems skirtumams įveikti. Siekiant sustiprinti ir visiškai panaudoti turimą mažiau pažengusių valstybių narių potencialą MTEP ir inovacijų srityje, turėtų būti numatytos papildomos finansinės ir reguliavimo priemonės, kurios sustiprintų integracinius procesus šioje srityje. Pavyzdžiui, Lietuva pasisako už didesnę ES biudžeto paramą vystant paskirstytas ir satelitines mokslinių tyrimų infrastruktūras konvergencijos regionuose. Ypač svarbu, kad, vystant MTEP ir inovacijų potencialą visoje ES, būtų pasiekta optimali Bendrosios programos, Konkurencingumo ir inovacijų programos ir kitų šios srities programų bei Struktūrinių fondų finansinių instrumentų sąveika, didinamas jų panaudojimo efektyvumas.

Taip pat Lietuva palaikytų naujų finansinių instrumentų kūrimą ir taikymą, siekiant reformuoti ir sustiprinti Europos universitetus ir labiau integruoti Europos aukštojo mokslo erdvę, taip pat skatinti Europos mokslinių tyrimų erdvės ir Europos aukštojo mokslo erdvės integraciją.

Taip pat yra svarbu skatinti novatorišką ūkio subjektų veiklą, užtikrinant lėšų skyrimą finansiniams instrumentams (paskoloms, jų pergarantavimui iš Europos investicijų fondo įgyvendinamų programų lėšų, rizikos kapitalui ir kitoms galimoms naujoms priemonėms), orientuotiems į inovacijų diegimą versle, įgyvendinti.

Išorės santykiai

Lietuva mano, kad ES, siekdama tapti globaliu veikėju tarptautiniuose santykiuose, būti matoma, aktyviai dalyvauti ir spręsti regioninius konfliktus, energetinio saugumo klausimus, prisidėti prie kovos su tarptautiniu terorizmu, turėtų aktyviau plėtoti savo išorės politiką, kurios įgyvendinimas Europos lygiu sukuria aiškia pridėtinę vertę.

ES išorės santykių kontekste Lietuva pasisako už tolesnio dėmesio išlaikymą tokioms politikos sritims kaip Europos kaimynystės politika, vystomasis bendradarbiavimas ir Bendroji užsienio ir saugumo politika.

Ypatingas dėmesys ES išorės politikoje turėtų būti skirtas ES santykiams su kaimyninėmis valstybėmis, o ypač ES Rytų kaimynystėje, stiprinti. Siekiant užtikrinti stabilumą, saugumą ir gerovę visame regione, pirmiausia svarbu siekti kuo efektyvesnių rezultatų konkrečiose srityse – didinti ekonominę integraciją, plėtojant laisvą prekybą ir kuriant bendrą reguliavimo erdvę, palengvinti vizų režimą, spręsti užšaldytus konfliktus. Europos kaimynystės politikoje būtina rasti tinkamą vietą Rytų Europai tiek įvairaus daugiašalio bendradarbiavimo, tiek ir adekvatesnio paramos paskirstymo tarp pietų ir rytų kaimynų

kontekste. Lietuva siūlo, remiantis Viduržemio jūros regiono šalių patirtimi, kaimynystės politikos rėmuose sukurti Rytų Europos ir ES daugiašalio regioninio bendradarbiavimo formata, kartu įvertinant ir finansinius tokio formato aspektus.

Vystomojo bendradarbiavimo srityje turėtų būti ieškoma būdų užtikrinti finansavimo lankstumą ir ilgalaikiškumą, paramą daugiau orientuojant į gero valdymo ir institucinių gebėjimų šalyse gavėjose stiprinimą. Manome, kad vystomojo bendradarbiavimo srityje turėtų būti stiprinamas dėmesys Centrinei Azijai, kuri po 2004 m. ir 2007 m. ES plėtros tapo geografiškai, politiškai ir ekonomiškai artimesnė ES ir kurios energetiniai ištekliai yra labai svarbūs ieškant alternatyvių energijos tiekimo kelių ES.

Bendroji užsienio ir saugumo politika yra svarbus ES įtakos tarptautiniuose santykiuose didinimo instrumentas, todėl Lietuva pasisako už šios politikos tęstinumą.

Vidaus politika

Europos piliečių saugumas yra neginčijama viešoji gėrybė, kurios teikimas ir finansavimas efektyviausiai galėtų būti įgyvendinamas Europos lygiu. Lietuvai ypač svarbi nuostata dėl atsakomybės pasidalijimo ir finansinio solidarumo principo sprendžiant migracijos politikos ir Europos Sąjungos išorės sienų apsaugos klausimus.

Lietuvai svarbus integruotas požiūris į ES piliečių saugumą: reikalinga bendra išorės sienos apsaugos infrastruktūra, užtikrinanti tiek asmenų, tiek prekių tinkamą kontrolę. Atsižvelgiant į šiuo metu ES gerai funkcionuojančią supaprastintą asmenų tranzito schemą (Kaliningrado tranzitas), svarbu užtikrinti tolesnį šios schemos finansavimą.

Lietuva mano, kad kova su naujomis grėsmėmis reikalauja suderintų veiksmų ir priemonių, todėl Europos dimensija išliks kaip niekada svarbi kovojant su organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu.

Lietuva taip pat pasisako už būtinybę koordinuoti veiksmus ir sprendimus tarp visų Baltijos jūros regiono valstybių, siekiant sukurti sąlygas tolesnei ekonominei ir socialinei Baltijos jūros regiono, kuris yra vienas labiausiai užterštų jūros zonų pasaulyje, plėtrai bei taip didinti šio regiono konkurencingumą Europoje ir pasaulyje.

ES BIUDŽETO FINANSAVIMAS

ES nuosavų išteklių sistema turėtų būti tobulinama siekiant užtikrinti jos skaidrumą, efektyvumą ir pakankamumą.

Pridėtinės vertės mokesčio nuosavo išteklių panaikinimas ir bendrosiomis nacionalinėmis pajamomis pagrįsta ES finansavimo sistema būtų realus žingsnis modifikuojant nuosavų išteklių sistemą.

Lietuva sieks, kad finansuojant ES biudžetą būtų užtikrinamas valstybių narių įmokų teisingumas atsižvelgiant į valstybių narių turtingumo lygį, t.y. mažiau išsivysčiusios narės neturėtų mokėti už labiau išsivysčiusias valstybes. Tokia nuosavų išteklių sistema būtų skaidri ir suprantama visiems ES piliečiams. Todėl Lietuva pasisako už tai, kad ES nuosavų išteklių sistemoje nebūtų korekcijų mechanizmų, taip pat nebūtų įvedami jokie papildomi ES mokesčiai.